

חילוקי דעות גוברים בין הנשיא ראיסי ליריביו במחנה השמרני

רז צימט | 30 במאי, 2022 | גיליון 1605

בשבועות האחרונים החריפו חילוקי הדעות בין נשיא איראן, אברהם ראיסי, ליריביו במחנה השמרני. ביקורתם עליו משקפת מורת רוח גוברת מהתנהלותו ומכישלונו לשפר את המצב הכלכלי והיא נשמעת בקרב פוליטיקאים, אמצעי תקשורת ואנשי דת שמרנים. בתוך כך, התגלעו לאחרונה גם מחלוקות בין הממשלה למג'לס בשורת נושאים: חברים במג'לס אף החלו לקדם מהלך להדחתם של מספר משרי ממשלתו של ראיסי. המתיחות בין הנשיא ליריביו במחנה השמרני, בטרם חלפה שנה מכינון ממשלתו מספקת עדות נוספת לכך שהמחנה השמרני אינו מונוליטי וכי החזרת השליטה הפוליטית לידי השמרנים אינה מבטיחה את לכידותו. חילוקי הדעות אף עשויים להחריף ככל שהנשיא ייכשל במאמציו לשפר את המצב הכלכלי, ובמיוחד ככל שקרב מועד הבחירות הפרלמנטריות, בעוד כשנתיים.

בשבועות האחרונים החריפו חילוקי הדעות בין נשיא איראן, אברהם ראיסי, ליריביו הפוליטיים במחנה השמרני. הביקורת נגד הנשיא אינה מוגבלת עוד לחוגים המזוהים עם המחנה הפרגמטי-רפורמיסטי ולתומכי הנשיא לשעבר, חסן רוחאני, אלא נשמעת גם בקרב פוליטיקאים, אמצעי תקשורת ואנשי דת שמרנים. ביקורת זו משקפת מורת רוח גוברת מהתנהלות הנשיא, במיוחד בענייני כלכלה, ומכישלונו לשפר את המצב הכלכלי. לצד כמה מדדים כלכליים חיוביים, בהם עלייה נמשכת בהיקף יצוא הנפט האיראני ובמחירי הנפט על רקע המלחמה באוקראינה וצמיחה כלכלית מתונה, ממשיכה איראן להתמודד עם משבר כלכלי חריף הבא לידי ביטוי, בין היתר, באינפלציה של כ-40 אחוזים, בחוב לאומי תופח ובגירעון תקציבי חמור.

שורת פוליטיקאים שמרנים מתחו לאחרונה ביקורת על התנהלות הנשיא וממשלתו. כך, למשל, טען הפעיל הפוליטי, אבו-אלקאסם ראופיאן, בריאיון לאתר החדשות ח'בר אונליין, כי לממשלתו של ראיסי אין הניסיון והידע הדרושים לניהול ענייני המדינה. הוא האשים את הנשיא כי אינו מוכן לשתף פעולה עם פוליטיקאים, שאינם נמנים עם תומכיו המובהקים, ונשען אך ורק על "מהפכנים צעירים" חסרי ניסיון ומסב בכך נזק כבד למדינה. גם חבר המג'לס, ע'לאם-עלי ג'עפרזאדה אימאן-אבאדי תקף את התנהלותה הכושלת של הממשלה הגורמת, לדבריו, סבל לאזרחים. הוא ציין כי הבנת הנשיא בענייני כלכלה אינה מספקת, הממשלה נעדרת מדיניות כלכלית ברורה ולא ניתן לפתור את מצוקותיהם המחריפות של האזרחים באמצעות סיסמאות.

הפעיל הפוליטי השמרני, מוחמד מהאג'רי, ציין את ממשלתו של ראסי כאחת הממשלות החלשות ביותר שכינה באיראן מאז המהפכה האסלאמית. הוא טען שניסיונו של ראסי כראש הרשות השופטת לשעבר אינו מספיק לניהול ענייני המדינה וכי לחברי המג'לס אין כל ברירה אלא להתייצב מול הממשלה ולשמש כאופוזיציה. לדבריו, ראסי יוכל להצליח בתפקידו רק אם יכלול בממשלתו ממלאי תפקידים בעלי ניסיון וידע ללא קשר להשתייכותם הפוליטית. הנשיא עצמו דחה את הביקורת נגדו והוא ממשיך להטיל את האחריות למצב על הממשל הקודם. בפגישה עם אנשי דת (11 באפריל) אמר ראסי, כי הממשלה מכבדת את כולם, אך לא ניתן למנות לתפקידי ניהול את האחראים לסטטוס-קוו הנוכחי, שהתנהלותם לא הייתה מקובלת על האזרחים.

בתוך כך, התגלעו בחודשים האחרונים מחלוקות בין הממשלה למג'לס בשורה של נושאים, בהם הצעת הנשיא לבטל את שער מטבע החוץ הרשמי, המיועד ליבוא מוצרי מזון בסיסיים ותרופות. לטענת מבקרי ההצעה, ביטול השער הרשמי עלול להביא לעלייה נוספת במחירי מוצרי היסוד ולהחרפת המצוקות בקרב השכבות החלשות. חילוקי דעות בין הרשויות התעוררו גם סביב הצעת חוק של המג'לס להגביל את הגישה לרשתות חברתיות שמבקרו, ובהם גם הנשיא, חוששים מפני השפעתו על עסקים איראנים רבים המספקים מקומות עבודה ותלויים בגישה לרשתות חברתיות זרות. לכל אלה נוספו טענות מצד חברי מג'לס כי הממשלה אינה נוהגת בשקיפות בנוגע לשיחות הגרעין וכי מנהלי המשא ומתן הגרעיני לא עמדו על הקווים האדומים שנקבעו על ידי המשטר. על רקע חילוקי הדעות הגוברים בין הממשלה למג'לס, דיווחו אמצעי תקשורת איראנים על יוזמה מתגבשת במג'לס לקדם את הדחתם של מספר שרים בממשלתו של הנשיא, בהם שר העבודה והרווחה ושר התעשייה והמסחר.

לביקורת הגוברת על הנשיא הצטרפו גם אמצעי תקשורת, בכללם כאלה המזוהים עם המחנה השמרני, שהזהירו מפני המשבר הכלכלי המתמשך והשפעתו על חיי האזרחים. היומון ג'ואן, המקורב למשמרות המהפכה, מתח (14 באפריל) ביקורת על הצהרת הנשיא, שתלה בגורמים הפועלים מאחורי הקלעים את האחריות לעליות המחירים הנמשכות. לטענת היומון, גם שותפיו של ראסי המחזיקים במשרות ניהוליות נושאים באחריות להתייקרויות. זאת ועוד, אם אכן פועלת יד נעלמה מאחורי הקלעים, משמעות הדבר שהממשלה אינה שולטת בכלכלת המדינה. העיתון קרא לנשיא לא לבזבז עוד זמן ולממש את הבטחות הבחירות שלו, שעוררו בקרב הציבור ציפיות לשיפור המצב. גם העיתון השמרני רסאלת מתח (13 באפריל) ביקורת על הנשיא סביב משבר האינפלציה. העיתון גרס כי הממשלה היא האחראית למדיניות הכלכלית הגורמת להאצת האינפלציה וכי חרף מאמציה הרבים, טרם הושגה התוצאה הרצויה בהתמודדות עם המשבר. ביקורת מרומזת על התנהלות הנשיא נשמעה גם מצד אנשי דת בכירים. דרשן תפילות יום השישי בטהראן, איש הדת הקיצוני אחמד ח'אתמי, אמר בדרשה ב-22 באפריל, כי על הנשיא לפעול ביעילות רבה יותר כדי להיאבק בעליות המחירים, משום שהאזרחים אינם מסוגלים לתכנן את עתידם והדבר עלול לעורר אי-שקט.

על רקע מאבקי הכוחות הפוליטיים הפנימיים, מתמודד גם יו"ר המג'לס, מוחמד-באקר קאליבאף, עם אתגרים העשויים להשפיע על מעמדו הפוליטי. בסוף חודש אפריל ניצב קאליבאף במוקד סערה ציבורית ופוליטית לאחר שאשתו, בתו וחתנו תועדו במצלמה בשדה התעופה באיסטנבול כשהם נושאים ציוד רב לתינוקות, שנועד עבור נכדו של קאליבאף הצפוי להיוולד בקרוב. התיעוד הפך ויראלי ועורר ביקורת חריפה, שכללה האשמות נגד בזבזנות וראוונותם של קאליבאף ובני משפחתו וקריאות להתפטרותו. בנו של קאליבאף, אליאס, הזדרז להסביר את נסיבות האירוע בפוסט שפרסם בחשבון האינסטגרם שלו. הוא טען כי אביו התנגד לנסיעת משפחתו לטורקיה וכי הנסיעה לא נועדה כלל לקניית ציוד לתינוק. עם זאת, הוא הודה שהתנהלות בני משפחתו היתה "טעות בלתי נסלחת" והתנצל. בעקבות פרסום הפרשה, טענו תומכי קאליבאף כי תיעוד בני משפחתו בטורקיה הודלף ממניעים פוליטיים על ידי יריביו בימין הרדיקלי ותומכי הנשיא לשעבר, מחמוד אחמדינו'אד, כדי להביא להדחתו מראשות המג'לס.

בפברואר 2022 היה קאליבאף מעורב בפרשה נוספת בעקבות פרסום קלטת אודיו, שתיעדה פגישה בין מפקד משמרות המהפכה לשעבר, מוחמד-עלי ג'עפרי, לסגנו לענייני בינוי וכלכלה. בקלטת תועדו השניים כשהם דנים במעורבותו לכאורה של קאליבאף בשחיתות במהלך כהונתו כראש עיריית טהראן (2005-2017). גם בעקבות פרשה זו טענו מקורביו של יו"ר המג'לס כי הדלפת הקלטת קשורה במאבקי כוחות פוליטיים פנימיים בהנהגה האיראנית. במאמץ אפשרי להפיג את המתיחות הגוברת בין המג'לס לממשלה הצהיר קאליבאף (24 באפריל), כי המצב כיום באיראן מחייב תיאום בין שתי הרשויות וכי הציבור אינו יכול לקבל שהאחריות למצב הכלכלי נמצאת רק בידי הממשלה או המג'לס. בפגישה עם נציגי הממשלה אמר קאליבאף כי הרשות המבצעת והרשות המחוקקת צריכות לעבוד יחדיו כדי לפתור את בעיות האזרחים.

חילוקי דעות פנימיים הם מאפיין קבוע ומתמשך במערכת הפוליטית האיראנית. כל נשיאי איראן ניצבו בפני אתגרים פוליטיים משמעותיים וספגו לעיתים ביקורת חריפה מצד מוקדי הכוח השונים, לרבות לשכת המנהיג העליון, הרשות המחוקקת, הרשות השופטת ומשמרות המהפכה. המתיחות הגוברת בין הנשיא ראיסי ליריביו במחנה השמרני בטרם חלפה שנה מכינון ממשלתו מספקת עדות נוספת לכך שהמחנה השמרני אינו מונוליטי וכי החזרת השליטה הפוליטית לידי השמרנים בעקבות הבחירות הפרלמנטריות (פברואר 2020) והבחירות לנשיאות (יוני 2021) אינה מבטיחה את לכידותו של מחנה זה. הצרתה של האליטה הפוליטית באמצעות דחיקתם של זרמים מתחרים מהמוסדות הפוליטיים הנבחרים הבטיחה אומנם את הדומיננטיות של הזרם השמרני בכל מוסדות השלטון, אך אינה מונעת את חילוקי הדעות הפנימיים בקרב השמרנים. יתר על כן, בעקבות דחיקתם של החוגים הפרגמטיים-רפורמיסטים מתקשים השמרנים להפנות אצבע מאשימה ליריביהם הפוליטיים המסורתיים והדבר מייצר פוטנציאל להחרפת מאבקי הכוחות בתוך המחנה השמרני. חילוקי הדעות הפנימיים עשויים להחריף ככל שהנשיא ייכשל במאמציו לפתור את המצוקות הכלכליות והחברתיות של אזרחי

ארצו. בהעדר שיפור משמעותי במצב הכלכלי, הביקורת על הנשיא וממשלתו צפויה להתגבר, במיוחד ככל שקרב מועד הבחירות הפרלמנטריות, האמורות להיערך בעוד כשנתיים.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט